

**EUROPOS SĄJUNGOS VIDAUS POLITIKOS GENERALINIS
DIREKTORATAS**

B TEMINIS SKYRIUS. STRUKTŪRINĖ IR SANGLAUDOS POLITIKA

KULTŪRA IR ŠVIETIMAS

**KULTŪROS IR ŠVIETIMO KOMITETO
UŽSAKYTAS TYRIMAS „MAŽUMŲ KALBOS
IR ŠVIETIMAS. GERIAUSIA PATIRTIS IR
PAVOJAI“**

SANTRAUKA

Anotacija

Šiame pranešime pateikiama išsami trylikos kalbų atvejų lyginamoji analizė siekiant išsiaiškinti mažumų kalbų vartojimo Europos švietimo sistemoje padėtį. Apibūdinami geriausios patirties požymiai ir pabrėžiami mažumų kalbų vartojimo iššūkiai, su kuriais susiduriama švietimo sistemoje. Ypač daug dėmesio skiriama profesiniam rengimui ir karjeros perspektyvoms. Be to, šiame pranešime pateikiamos rekomendacijos, kaip ES galėtų padėti skatinti mažumų kalbų vartojimą švietimo sistemoje.

Pateikti šį dokumentą paprašė Europos Parlamento Kultūros ir švietimo komitetas.

AUTORIAI

Rixt van Dongera, magistrė, Europos mokslinių tyrimų centras „Mercator“,
dr. Cor van Der Meer, Europos mokslinių tyrimų centras „Mercator“,
Richt Sterk, magistrė, Europos mokslinių tyrimų centras „Mercator“.

Padėkos

Autoriai dėkoja magistrei Ramziè Krol-Hage, magistrui Jorritui Huizingai ir magistrei Marlous Visser už pagalbą ir vertingus patarimus atliekant tyrimą. Be to, projekto metu keletas ekspertų davė interviu, tad norėtume jiems padėkoti už vertingas idėjas ir indėlių.

TEMINIO SKYRIAUS ATSAKINGASIS ADMINISTRATORIUS

Parlamento tyrimų administratorė Michaela Franke.
Projekto ir leidybos asistentė Virginija Kelmelytė.
B teminis skyrius. Struktūrinė ir sanglaudos politika
Europos Parlamentas
B-1047 Briuselis
El. paštas poldep-cohesion@europarl.europa.eu.

KALBOS

Originalo kalba: EN

APIE LEIDĖJĄ

Norėdami susisiekti su teminiu skyriumi arba užsisakyti jo naujienlaiškį, rašykite adresu Poldep-cohesion@ep.europa.eu

Rankraštis baigtas rengti 2017 m. vasario mėn.
© Europos Sąjunga, 2017.

Šį dokumentą galima rasti interneto adresu
<http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>

ATSAKOMYBĖS APRIBOJIMAS

Už šiame dokumente išreikštas nuomones atsako tik autorius ir jos nebūtinai atitinka oficialią Europos Parlamento poziciją.

Leidžiama atgaminti ir versti nekomerciniais tikslais tik nurodžius šaltinį, iš anksto informavus apie tai leidėją ir jam nusiuntus kopiją.

SANTRAUKA

Pagrindinės išvados

Remiantis peržiūrėtais atitinkamais teisės aktais, projektais ir literatūra kartu su išsamia lyginamąja trylikos atvejų analize, šiame pranešime pateikiamos pagrindinės išvados, reikalingos siekiant visapusiškai suprasti geriausią patirtį ir pavojus, susijusius su regioninių ir mažumų kalbų vartojimu švietimo sistemoje. Svarbiausios išvados pateikiamos toliau.

- Nėra vieno visiems mažumų atvejams tinkančio geriausios patirties pavyzdžio.
- Pripažindama kalbą valstybine ar viena iš valstybinių kalbų, valstybė įsipareigoja imtis konkrečių priemonių, kad ši kalba būtų saugoma ir skatinama vartoti.
- Valstybė turi įgyvendinti būtinas priemones, dėl kurių buvo susitarta.
- Institucinė parama ir kalbų planavimas yra labai svarbūs, kai kalbama apie mažumų švietimą.
- Plačiai pripažįstama problema, kuri yra susijusi su mažumų kalbų mokymu ir kurią būtina išspręsti, yra galimybė naudotis kokybiška mokymo medžiaga ir kvalifikuotų mažumų kalbomis kalbančių mokytojų paslaugomis.

Labiausiai paplitusi ir visuotinai pripažįstama su mažumų kalbų mokymu susijusi problema yra ta, kad sunku rasti kokybiškos mokymo medžiagos ir kvalifikuotų mažumų kalbomis kalbančių mokytojų. Nors nėra vieno visoms mažumų kalbų problemoms spręsti tinkamo būdo, šiame pranešime pateikiama nemažai rekomendacijų dėl tolesnio mažumų kalbų plėtojimo ir skatinimo.

Reikia pažymėti, kad pagrindinė atsakomybė už esminių priemonių įgyvendinimą siekiant pagerinti mažumų kalbų mokymo kokybę tenka valstybei. Valstybė gali įsipareigoti labiau remti ir plėtoti savo mažumos kalbą ar kalbas, pripažindama ją (jas) valstybine (-ėmis) kalba (-omis) arba viena iš valstybinių kalbų, arba (ir) ratifikuodama Europos regioninių ir mažumų kalbų chartiją dėl atitinkamos kalbos ar kalbų. Būtent institucinė parama ir kalbų planavimas yra pagrindiniai paramos, kurią gali suteikti valstybė, elementai.

Rekomendacijos

Rekomendacijos, kurias galima pateikti atlikus lyginamąją atvejų analizę (2 priedas), yra sutelktos į įvairius klausimus. Remiantis šio pranešimo 1 skyriuje pateikta apžvalga ir 2 skyriuje atlikta analize, šiame pranešime Europos Sąjungai ir jos valstybėms narėms pateikiamos šios rekomendacijos:

- išlaikyti ir skatinti programas, kuriomis siekiama keistis patirtimi ir geriausios praktikos pavyzdžiais, susijusiais su regioninėmis ir mažumų kalbomis Europoje;
- skatinti ES masto mokslinius tyrimus apie švietimo sistemą, kalbų mokymąsi ir mokymo modelius daugiakalbėje aplinkoje;
- skatinti kokybinę mokomosios medžiagos plėtotę mažumų kalbomis visais švietimo sistemos lygmenimis;
- skatinti tvirtus santykius tarp šalių, ypač pasienio regionuose, kuriuose vartojamos abi kalbos;

- sukurti tarptautinę atlygio sistemą, kuri skatintų mokytojus tapti dėstyto daugiakalbėje klasėje specialistais;
- didinti informuotumą apie daugiakalbystę visoje Europoje;
- skatinti valstybes nares ratifikuoti teisės aktų sistemas siekiant tinkamo teisinio kalbos pripažinimo;
- laikyti kalbos planavimą vienu iš pagrindinių ilgalaikės valstybės politikos uždavinių;
- skatinti valstybes nares užtikrinti tęstinį mažumų kalbų mokymą nuo ikimokyklinio ugdymo iki aukštojo mokslo.

Šių pasiūlymų pagrindas ir išsamesnis pateiktų rekomendacijų aprašymas su aiškinamosiomis pastabomis pateikiamas 3 skyriuje.

Pagrindinės aplinkybės

Europoje yra daug mažumų kalbų ir kiekviena iš jų susiduria su skirtingomis aplinkybėmis valstybės ar regioniniu lygmenimis. Nėra nustatytų sąvokų „mažuma“ ir „mažumų kalbos“ apibrėžčių. Rengiant šį pranešimą pasirinkta laikytis Europos regioninių arba mažumų kalbų chartijos apibrėžčių ir tirti tik tam tikroje valstybės teritorijoje tos valstybės piliečių tradiciškai vartojamas kalbas. Praktiškai tai reiškia, kad kalbos, vartojamos grupių, migravusių į Europą arba jos viduje pastaraisiais dešimtmečiais, nebuvo tiriamos.

Pagal subsidiarumo principą mažumų kalbų klausimai švietimo sistemoje turi būti sprendžiami nacionaliniu, o kartais – ir regioniniu lygmeniu. Vis dėlto negalima ignoruoti tarptautinės ir ypač Europos įtakos šiems klausimams. Dauguma Europos žemyno šalių pasirašė ir ratifikavo Europos regioninių arba mažumų kalbų chartiją ir Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvenciją, kuriose reikalaujama, kad šios šalys imtųsi atitinkamų priemonių savo tautinių mažumų ir jų kalbų padėčiai apsaugoti ir pagerinti. Ir chartija, ir konvencija yra Europos Tarybos nustatytos teisiškai privalomos priemonės; ypač Europos regioninių ir mažumų kalbų chartijoje didelis dėmesys skiriamas švietimo srities teisėms, kurių mažumų kalbų atstovai gali reikalauti pagal šią chartiją. Aptariant mažumų kalbas švietimo sistemoje labai svarbi yra Europos regioninių arba mažumų kalbų chartijos, Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos ir atitinkamų ES chartijų, pvz., Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, įtaka bei Europos Sąjungos parama, kurią Sąjunga gali suteikti, pavyzdžiui, inicijuodama mokslinius tyrimus arba projektus, kuriais skatinamas bendradarbiavimas tarp įvairių mažumų kalbų regionų.

Pagrindinis šio mokslinio tyrimo tikslas – pateikti aiškią trylikos Europos mažumų kalbų padėties apžvalgą, ypač atsižvelgiant į tai, kokį vaidmenį mažumų kalbos atlieka švietimo sistemoje. Pranešime taip pat yra skyrius, kuriame pateikiamos pagrindinės aplinkybės (įskaitant vartotą mažumų kalbų apibrėžtį), susijusių tarptautinių susitarimų aprašymai ir pokyčiai ES lygmeniu. Svarbu suvokti, kad plataus masto apsaugos ir regioninių kalbų skatinimo sistema jau egzistuoja.

Šie trylika atvejų yra lyginami pagal jų geriausią patirtį ir problemas. Nors kiekviename regione yra susiklosčiusi savita kalbos padėtis, galima gauti daug naudos keičiantis geriausia patirtimi ir daug ko pasimokyti vieniems iš kitų. Taip pat atsižvelgiama į tai, kokį vaidmenį šiuo klausimu gali atlikti ES.

Metodika

Šiame tyrime taikyta metodika apima išsamų visų pasirinktų kalbų atvejų tyrimą. Informacija rinkta daugiausia iš mokslinių tyrimų centro „Mercator“ *Regional Dossiers* serijos ir papildyta pokalbiais su ekspertais iš įvairių Europos regionų (1 priedas). Šiais pokalbiais, per kuriuos gauta išsamesnės informacijos apie, pvz., konkrečią kalbų padėtį ir karjeros galimybes, užbaigiama pranešimo apie atvejų tyrimus apžvalga. Siekiant pateikti išsamią sistemą, kurioje šis pranešimas ir jo rezultatai gali būti panaudoti, atlikta nuodugni atitinkamų teisės aktų, literatūros šaltinių ir Europos projektų apžvalga.